

270 *snúbiechu* jie ucházeli se o ni – 277 *nadějíte* se měl nádeji – 278 *čele* *mníeše* vskutku se domníval – 291-292: šťastní berou si poučení z ubohých a z cizí škody – 293 *rodička* příbuzná – 295: která se s někým domluvila – 298 *taciej* takové – 302 *téže* totéž – 303 *sdieti* učiniti, počítati si – 308 *nerodila sem o ňem* nechtěla jsem ho – 314 *razi* radím – 315 *a at*, abys; *tvář* podoba – 318: já naň pro hanbu nepromluví – 319 *by učmila* kdybys učinila – 323: o jaký by ses odvážila říci – 324 *jeliž oběč* až když slíbila; *věrdunk* čtvrt kopy (16 grošů, později více) – 325 *tolíž* tu, tehdy

Sedmé kázanie

339 *otjmá* odnímá – 344 *lankrabie* říšský kníže – 345 *chlapstvo* poddani – 346 *žakovstvo* studentstvo, klerici – 349 *panošiče* dvorští služebníci; *vladari* správcové – 353 *plodiece* působice – 355 *plodie* ukládají, činí; *šos* daň domovní – 356 *věrně* opravdu – 362 *by jměli* i kdyby měli – 371 *lotři* služebnictvo, chasa – 374 *chudínicě* zdroj. k *chudina* – 376 *zživúce* strávíce – 377 *pomoc* mimořádná daň – 379 *sok* žalobce – 380 *běhař* běhoun, posel – 383 *zákonník* řeholník, mnich – 390 *duši vinite* duši obtěžujete vinou – 392 *trúp* trubec – 393 *úsilé* práce – 394: ať málo nebo mnoho – 398 *nedadie* nedají, nedovolí – 400 *kmet* poddaný, sedlák – 402: kdyby se jen toho pro hanbu odvážil – 403: dává dohromady vinu s nevinou, obviňuje ze všeho možného – 407 *dědina* dědičné pozemky – 408 *buď s tobú* *vet* budíž věc tak s tebou srovnána – 410 *zle hovějí* jsou málo shovívaví – 411 *nalezují* snaží se nalézt – 413-414 podle Iz. 1,23 a 3,14

415 *zákon* řehole – 420 *veléc* *slušeťi* rozkazujíc poddanu býti, náležitosti – 421 *velé* rozkazují – 429 *dercě* kdo odírá – 430 *bercě* kdo bere – 434 *přibil* pobil – 435 *přebtjal* loupil, zbjíjel – 438 *zlost* zloba, hřích – 452: dělej co dělej – 453 *páteřiev* otčenášů – 454 *modlitv* modliteb – 455 *zbuďeš* zbavíš se – 458 *nám nic nepřichodí* nic nedostáváme – 459 *jedno* jen – 464 *oděnice* oděv – 466 *přeludník* podvodník – 467 *chtiece* vědomě – 474 *vzímajte* berte – 475 *vzýváte* nazýváte – 481 *vodné tele* vodnatelnost – 482 *bolniej* (duál) nemocné – 483 *trank* nápoj, lék – 490 *čin rovný* způsob spravedlivý – 491 *lakomý* chtivý, žádostivý – 499 a 505 *jeliž* dokud ne – 507 *tolíž* tehdy – 511 *páteř* otčenáš, modlitby – 517 *přebojník* zbojník – 518 *násilník* utiskovatel – 523: jestliže jsi komu odňal zlato – 524 *šilink* peníz – 526 *nasnad* po ruce – 539 *múďřeje* moudřeji – 541 *bosák* františkán – 542 *křižovník* člen řádu křižovníků; *žák* klerik, student – 544 *smyslem blúdiš* minul ses s rozumem

553 *utká se* potká se – 555 *dobrojtro* dobré jitro; *vzdá dá* – 557 *otieže* optá se – 558 *kmoška* kmotřička – 560 *vzmluví* promluví – 564 *brunát* hnědé sukno – 568 *s sukni* na sukni – 570 *krošiev* *nedodávachu* grošů nedopláceli – 572 *sukénce* sukýnko – 575 *spustiti* sleviti – 577 *mně* domnívaje se (že je tomu tak) – 580 *mně dobré* pokládaje je za dobré – 583 *haditi* haněti – 585 *konieř* koňský handlíř – 586 *kocovník* kramář v kotcích; *ovnieř* hrncíř – 587 *ščivalník* obuvník; *valchář* kdo valchuje sukno – 589 *věrujice* zaklínající se

595: *myslíš*, že nejsi zloděj – 602 *oplyvá* tone, topí se – 609 *nikomému* nikomu – 613 *otrpeťi* přetrpěti – 619 *kromě* jenom – 624 *tápati* tonouti – 625: jestliže toho nezanecháš – 628 *pakostí* škodí – 629 *dievka* služka – 632 *kázn* trest – 636 *sňatek* shromáždění – 638 *zlá žena* nevěstka; *kostečník* hráč v kostky – 640 *kvas* hody – 641 *pie* pije; *přičítajě* připočítáváje – 647 *čiest* část – 654 *vzýváš se* nazýváš se – 658 *v velikú dieku* velmi vděčně – 660 *vzkládal* vynakládal – 661 *pravdu* *mluviece* povíme-li pravdu, po pravdě řečeno – 662 *velím* mnohem – 669 *chcete-l'* chcete-li – 680 *nevelé* nemnoho – 679-684 podle Luk. 19,17, lépe Mat. 25, 37.

SATIRY O KONŠELÍCH A ŘEMESLNÍCÍCH

V těchto sedmi drobných satirách, nazývaných tradičně, ale nepřesně *Satiry o řemeslnících*, osvobozuje se autor místy od úvahy náboženské; některé z těchto básní nekončí hrozbou peklem, ale vyznívají čistě světsky. Charakteristický je už způsob,

jakým jsou satiry řaděny, střídá se totiž satira vyhocená nábožensky se satirou bez náboženského zahrocení: po satire o ševcích, zakončené čistě světským pozorováním bez jakékoli morality, následuje satira o konšelích, kde autor hrozí úplatným konšelům peklem, další satira je opět zakončena světsky, totiž vtipnými návrhy autorovými, jak by trestal kováře; čtvrtá satira, na sladovníky, zase končí poukazem na peklo, kdežto pátá, na lazebníky, vyznívá podobným návrhem pozemského trestu jako satira o kovářích, a další satira, o řeznicích, je opět zakončena motivem pekelného trestu. Poslední satira, na pekaře, končí motivem pekla, ale je tu i něco nového, představa nebes, která čekají pořádného řemeslníka. Podle tohoto seřazení, jakož i podle počtu — číslo sedm mělo ve středověku význam symbolický — zdá se, že satiry tvořily záměrně uspořádaný cyklus. Otiskujeme jej zde celý.

(O ŠEVČÍCH)

Ševci divně přebývajú,
často svým ženám zle lajú.
Když ho žena jme tresktati
nedadúc jmu v kostky jhráti,
5 an se rozhněvajú z toho
často! jiej přibíjje mnoho.
Jako jeden švec činieše,
ten svéj ženě rád lajieše.
Ana vecě v jednu dobu:
10 „Co mi učiniti s tobú?
Rač slyšeti, mój milý muži,
však vidíš mú i svú núzi!
Že chceš vždy v krčmě ležeti,
dietky chtie hladem zemřieti.
15 Poviz o svých dietkách záhe,
vidíš jě bosé i nahé,
aby jim mohl přioděti
i stravicě utěžeti.“
Švec povědě ženě dvorně
20 řka: „Jmám prodajné čtvery škorně,
ty škorně za věrdunk prodám
a tobě ty peniezě dám;
obratíž jě na své děti,
jázt' jich nechci k sobě vzieti.“
25 Ona počě děkovati
řkúc: „Kdy se chcvě na trh bráti,
ty škorně spieše prodati
a dél tiem neotkládati?
Chcevě-ť jíti u pondělí,
30 zdali nají buoh nadělí?“

Tehdy on své ženě vecě:

„Ženo, mně se na ten trh nechce.

Pójdevě ve čtvrtek ráno,

tuť bude lépe prodáno.“

35 A když se na ten trh brasta,

škorně za věrdunk prodasta.

Švec vecě: „Co j' učiniti?

Jižť mi se chce velmi píti.

Ženo, chceš do krčmy jíti,

40 jediný halěť propiti?“

Ona jemu v tom povoli

řkúci: „Staň se po tvěj vóli.“

A když do krčmy jidesta,

brzo tři krošě propista.

45 Inhed počě švec hlědati,

zda by mohl s kým v kostky jhráti.

A když to uzřě hospodář,

povědě ševci ten krčmář:

„Hosti, chceš-li vrci krychle?

50 Neb ty neb jáz zíščeš rychle.“

Švec beze všeho potaza

ženě věrdunk dáti káza,

počě s ním krychle metati

chtě na krčmáři vyjhrati.

55 Přistúpivši žena k němu

povědě tak muži svému:

„Muži,“ vecě, „nedámť jhráti.

Slíbils mně ten věrdunk dáti.

Již své tři krošě propila;

60 bychvě viac neutratila!“

Švec své ženě tak otuši

a řka: „Ženo, věř méj duši,

prvé než tři krošě ztraci,

až dřevnie tři všě navraci.

65 Nechať naň sadím po kroši,

tohoť jáz na tobě proši.“

„Plat,“ vecě, „jeden kroš jemu,“

i provrže ten kroš k němu;

i sadi druhý naň spieše;

70 ten kroš opět provržeše.

- Osm vrhův vešdy pospolu
ztrati švec u toho stolu.
- Žena uzřevši to, vecě:
75 „Milý muži, nehraj více,
nevěrněť na kostku mece
ani kdy kostkú zaklekce.“
On vecě: „Počakaj málo.
Ještěť mi pět krošiev ostalo:
nebt tu pět k němu provrhu,
80 nebo dřevních osm vyvrhu.“
Žena jmu počě brániti
řkúc: „Musíš mě dřiev zabiti.
Nedámť ostatka projhrati,
musíš mi jej inhed dáti.“
85 On vecě: „Zlá ženo, přestaň,
neb vetčas budu nekázán.“
Krčmář vecě: „Buď kázána,
paní, neb budeš svázána.
Jhraj pro ni přeč, nejměj péčč!
90 Nechaj, ať se hořem vzteče.“
A když ho ke jhřě pripraví,
inhed jej všech peněz zbavi.
Švec chtieše na základ jhráti,
žena jemu počě láti
95 řkúc: „Ba, hubenče hubený,
ke mně své viery neplný.
Tys byl mně ten věrdunk otdal,
a jižs jej hanebně projhrál;
ješče chceš na základ jhráti?
100 Buoh dajť se dáblu dostati.“
On vecě: „Nemluviž mnoho,
neboť mě bude hněv z toho;
raz'ut', beř se přeč, biednice,
nebt v ten čas ošiji líce.“
105 Ona přiskočivši k němu
i vytrže kostky jemu.
Švec se rozhněvajě na ni
i da jiej políček dlaní,
tu ji přes stól za vrch skloni,
110 div že jiej hlavy neslomi.
Počě ji tlačiti nohú,
ana úpie k živu bohu.

Nabiv se jic v jeho domu
i vecě krčmáři tomu:

115 „Hospodáři, buoh tě žehnaj!
Pro buoh, na mě se nehněvaj.
Musil sem to učiniti,
v tvém domu nekázán býti.
To vše pro tuto zlú kóži.
120 Jázt jiej toho doma zhozi.“

A když cestú spolu jdiešta,
v ten čas se spolu smíriešta.

Počě své ženy prositi
řka: „Rač mně to otpustiti.“

125 Ona jemu odpovědě
řkúci: „Jáz to dobře vědě,
že ty velmi zlý obyčej máš:
co dobudeš, to vše projhráš.

Velechtí na trh u pondělí
130 řkúc: „Tuť nají bóh nadělí!“

A ty počě otkládati
a chtě do čtvrka nechati.

Když ty jdeš na trh ve čvrtek,
tehdy v tě vstúpí malý črtek
135 i oslepí tvoji oči,
že ot kostek nebudeš moci.“

On jiej vecě: „Milá ženo,
jižt jest všechno provrženo.

Ty nerođ na to nic tbáti,
140 musímť tvú potřebu dáti.“

Tu sobě vše otpustista
a dobrá přieteľe bysta.

Tak švec divocě přěbývá,
žeť svých peněz v krčmě zbývá.

145 I často jmu se přiřodí,
žeť i základóv otchodí,
anť zlú plachtu prodra na se
uzříš ho, z krčmy vytasě,

poběhne jako bez smysla
150 a plachta na něm otvisla.
Zatíem naň lidé vzvolají,
mnozí naň blátem vzkýdají.

Přiběhnať do svých katrcí,
tu jej žena do nich vstrčí,
155 i svine sě za kamnami
jako zlý pes prostřed slámy.

Přěhubené jeho bydlo!
Mohl by raději žvátí mýdlo
než tak hanebně bydliťi,
160 nič dobrého neužiti.

1 přebývajú žijí – 3 jme treskati počne kárati – 8 lajieše lál – 14: děti zemrou hladem – 15 poviz pohled, postarej se; záhe záhy – 18: vydělati na živobyťi – 19 dvorně pěkně, zdvořile – 20 škorně selské vysoké boty – 21 věrdunk čtvrt hřivny (16 grošů, později více) – 26 sě chcvě bráti (duál) budeme se bráti – 29 chcvě-l' jiti (duál) půjdeme-li – 30 naji (duál) nás – 33 pójdevě (duál) půjdeme

35 brasta sě (duál) brali se – 36 prodasta (duál) prodali – 37 co j' co jest – 43-44 jidesta, propista (duál) šli, propili – 50 zíščeš získáš, vyhraješ – 51 potaz rozmýšlení, váhání – 59 své propila (duál) jsme propili – 60 bychvě neutrátila (duál) bychom neutrátili – 61 otuši odpověděl – 63-64: dříve než ztratím tři groše, navrátím všecky tři předešlé – 68 provrže prohrál – 69 sadi vsadil – 75 nevěrněť mece podvodně metá, vrhá – 76 zaklekce zatřepe – 79 tu pět tu pětku – 80 vyvrhu vyhrají – 86 vetčas v ten čas, hned; nekázán neukázněný, neslušný – 87 kázána ukázněná – 89 péčě starost – 90 vzteče vztekne – 93 základ zástava, záloha – 95 hubenče hubený bídníku bídná – 96: který neplníš mně daný slib – 103 raz'ut radím – 104 ošiji lice udeřím tě po líci – 109 vrch temeno, vlasy – 110 neslomi nezlomil – 119 zlu kóži nevěstku – 120 zhozi nahradím, odplatím

121 jdiešta (duál) šli – 122 smířiešta sě (duál) smířili se – 129 velecht velela jsem – 131 počě počal jsi – 134 črtek čertík – 139 neroď tbátí nedbej – 141 otpustista (duál) odpustili – 142 bysta (duál) byli – 146: opoušti (prohrává) i to, co zastavil – 147: špatnou plachtu rozprostřev na sebe – 148 vytasě vyraziv – 149 bez smysla bez rozumu – 150 orvisla nepřilehla (visí nepřiléhavě) – 153 katrcě chatrc – 157 bydlo život – 158 žvátí žvýkati – 159 bydliťi žiti

O KONŠELÉCH NEVĚRNÝCH

Konšelé, račte slyšeti
a mně v tom za zlé nejmieti:
jmáte na sobě zlu vadu,
křivým dáváš dobrou radu.

5 Pohřiechu v tom mnoho blúdie,
že pravé křivelně súdie.
Přída chudý člověk k němu
i bude tak řeci jemu:
„Dobrý družo, tebeť proši,
10 učíň za své matky duši,

- pomoz mi mé viny zbýti,
 chcuť tvój modlitevník býti,
 by tě milý buoh uzdravil
 i tě všech tvých hřiechův zbavil.“
- 15 Konšel se nic nepotiežě,
 inhed jeho sám otieže
 řka: „Můž-li co za mój trud býti,
 snadť bych pomohl toho zbýti.“
 Tento chudý, tu řeč slyšě,
- 20 stane před ním, srdcem vzdyšě
 řka: „Buoh vie, nejmámť co dáti,
 pro buoh rač mi pomáhati.“
 Když konšel uslyší, co jest,
 v ten čas nalezne sobě tu lest
- 25 řka: „Súsěde, praviť tobě,
 teprv sem vzpomnul sobě:
 jmámť býti zajtra na rocě,
 prošeno mne i mého otče.
 Tu jmám při věsti ku právu:
- 30 súsěd súsědu ukradl krávu.
 Popros někoho jiného
 a tě přěslyší nevinného.“
 Tento pójde přeč ot něho,
 přide druhý ptajě jeho;
- 35 a když se jeho doptajě,
 něco sbožie s sobú jmajě,
 bude řeci: „Rač slyšěti,
 pane, coť chci pověděti;
 slyšal sem, žes múdry konšel,
- 40 proto sem sěm k tobě přišel,
 aby mi dal z toho radu:
 učinil sem hroznú svádu,
 jednoho sem obelhavil,
 druhého do smrti zabil.
- 45 Prosímť, by se v to uvázal,
 dať bych rád, co by sám kázal.“
 Kdyžť konšel uslyší toto,
 vecě jmu: „Nemuť se proto,
 chcuť pomoci toho zbýti,
- 50 ale hřivnyť mi dobyti;
 musímť mysliti přěmnoho,
 abych tě vypravil z toho.“

On vecě: „Mój milý pane,
 toť na tvěj milosti stane.“
 55 Vecě: „Neulevímt' i krošě,
 by stál do puol léta prosě.
 Musímt' jmieti hroznú práci,
 i svéhoť spánie ukráci,
 žeť tě vždy k tomu přivedu,
 60 žeť dám z toho dobrú radu.“
 Ten jistý sě nepotázav,
 hned hřivnu z klína vyvázav
 vecě: „Račiž hřivnu vzieti
 a tu práci o mně jmieti.“
 65 Takt' konšel po hřiechu blúdí,
 žeť mnoho lstívě vylúdí,
 ni pro buoh ni pro všě svatě,
 jedno pro sbožíce klatě.
 Ktož sě s koláčem uteče,
 70 ten juž nejmá na to péče:
 povieš jmu příhodu svoji,
 když on uslyší řeč tvoji,
 nalezněť tolik chytrosti
 konšel sobě i múdrosti,
 75 žeť tě učiní pravého
 a z pravého křivedlného.
 Ti sú tak zúfalí l'udie,
 tak svým smyslem dívně blúdie,
 umie mnohým radu dáti
 80 a sám na to nechce tbáti,
 by toho s pokojem nechal,
 by křivých koláčiev nebral.
 Hubený bude tvój koláč,
 ažť řkú tobě: „Do pekla rač!“
 85 Rád by vrátil ty peniezě,
 když povisneš u lemiezě
 u pekelného řetězě,
 kdež budeš na věky věžě.

4 *křivý nespravedlivý* – 6 *pravý spravedlivý*; *křivelně nespravedlivě* – 11 *vina*
 pokuta – 12 *modlitevník* kdo se za někoho modlí – 15 *nic sě nepotiežě* nic se nerozmýšleje –
 16 *jeho otieže* optá se ho – 17 *trud práce* – 27 *na rocě* na soudním stání – 32 *přěslyší*
 vyslyší – 36 *sbožie jmění, peníze* – 43 *obelhaviť* učinil belhavým, zchromil – 45 *by sě v to*
uvázal aby ses toho ujal – 46 *kázal* řekl, určil, požádal – 48 *nemuť sě* nermuť se – 50 *hřivnyť*
mí dobytí musím dostati hřivnu – 52 *vypravil* vyprostil – 54: to bude záležet na tvém

milosrdenství – 55 *neulevímt* neslevím ti – 58 *ukráci* zkrátím – 61 *nepotázav* se nerozmysliv
se – 62 *vyvázav* rozvázav – 66 *vylúdí* vymámí – 68 *sbožíce* majeteček – 69 *koláč* odměna,
úplatek, dar – 78 *smysl* rozum, důvtip – 86 *povisneš u lemiezě* budeš viset u trámu, břevna
– 88 *budeš věžě* budeš žiti jsa uvázán

O ZLÝCH KOVÁŘÍCH

Kováři, vy znamenajte:
zlého se diela chovajte;
jáz vy vystřiehaji z toho,
byste se chovali toho,
5 ješto mnozí to činíte.
Vy z toho hřiechu nemníte,
by z toho kdy mohl hřiech býti,
že chceš zle sbožie dobyti.

Vzvěda zloděj tvoje chyšě,
10 přide k tobě v noci tíšě
i die: „Milý mistře, rač sěm vstáti,
chci tobě dobrý dar dáti,
by ty mně to tajně skoval,
což bych jáz tobě rozkázal:
15 by mi mocnú pilu skoval,
bych jú všě železa lámal,
by nic před nů neostálo,
ani mnoho ani málo;
což bych ot železa uzřěl,
20 aby to vše pilú přetřěl,
a k tomu z ocěli nožě,
jimiž přestřihl vše, co je.
K tomu skuj mi klíčiev desět,
aby jim neostál veš svět,
25 což bych chtěl kde otmykati,
by to nemohlo ostáti.“
A když mu to vše rozkáza,
jakoť mu srdce pomaza.
Tuť řeč kovář rád uslyšě,
30 hned by zloději ottušě
řka: „Toť míle vše rád sději,
nožě, pily přihotuji,
jedno ty pomysli o mně,
aby mi zaplatil rovně.“
35 Tehdy zloděj, to vše mina,

vyjma věrdunk z svého klína:
„Tento ti,“ vecě, „věrdunk dám
a druhý, až přijedeš k nám.
Nalezneš ny prostřed lesa;
40 přideš, pily, nožě nesa,
tuť tobě všechno zaplaci
tvé úsilé i tvú práci.“
Takt kovář sbožie dobývá,
žeť rád s zloději přebývá.

45 Druhét jáz do něho vědě
i každému naň povědě:
kdyžtoť komu kónh ukuje,
mnohémuť to rád slibuje
řka: „Dobře sem tvój kónh ukoval,
50 bezpečně by sto mil přehnal.“
Netáhneš ot něho jěti,
ažť mrcha počne klécěti.
Ba, by mi to bóh ráčil dáti
za dar, což bych chtěl žádati:
55 bych jáz byl kovářě mocen,
vždyť by poležal nemocen.
Chtěl bych to právo nalézti,
že by musil čtvernoh lézti,
kterému by koni zajal,
60 bych ten hřebí zasě vyňal
i vrazil mu v jeho nohu;
vždyť by úpěl k živu bohu,
aby koval rozhlédajě
a koniem nezajímajě.

2 chovajte se střezte se - 3 vy vystřiehaji varuji vás - 13: abys mně ho tajně schoval - 20 pilú přětřěl přeřezal pilou - 21 nožě nůžky - 24 aby jim neostál aby jim neodolal - 30 by ottušě odpověděl - 31 sději udělám - 34 aby abys; rovně přiměřeně - 35 mina mlčky přešed - 36 věrdunk čtvrt hřivny (16 grošů, později více) - 41 zaplaci zaplatím - 51: sotva od něho jedeš - 52 klécěti kulhati - 55: kdybych měl nad kovářem moc - 59: kdyby některému koni ublížil - 60 hřebí hřeb - 64 nezajímajě nezabíraje do masa

O SLADOVNÍCIECH

Sladovníkóm též povědě,
mnoho zlého do nich vědě:
chtie brzo bohati býti,
ač se jim dá sbožie žíti.

5 Ale když kto zle dobude,
tomuť nerado probude,
často jim pohřiechu shoří,
potomť musí býti v hoří.

Tent' obyčej v sobě jmají,
10 žet' neradi na to tbají;
když jmu sedlák dá trh rovný,
vnesa obilé do sladovny,
budeť s ním lecco mluviti,
zatiem hledá vystaviti,
15 kdež by jměl největší mieru;
v tomť ukáže svú nevěru.
A když to obilé změří,
an mu na tom dobře věří,
budeť z nich slady dělati,
20 chtě mnoho krošív nabrati.
A ktož po slad přide k němu,
sladovník vystaví jemu,
nalezna mieru najmenší
a jinde schová největší
25 řka: „Tot' jáz беру na mú vieru,
žet' jáz jmám spravedlnú mieru.“
Tot' sladovník dobře umie,
ktož jemu v tom nerozumie.

Druhét opět dvorně činí,
30 řiedkýť se naň toho domní:
ktož mu dá obilé mnoho,
by jmu dělal slady z toho,
on učiní velmi dvorně,
ale stane se nerovně:
35 vyspa svůj slad na hromadu,
ospe jej jako zahradu
okolo cuzími slady,
až k svému nebude kady.
Znamenajž, coť činí potom,
40 jáz vám najlěp poviem o tom:
dosáhna hřebľa dlúhého,
nepomně svědomie svého,
budeť okolo hrabati,
k svéj hromadě přitáhati;

45 vešdyť hrabe neusada,
ažť bude hrozná hromada,
ze všech těch hromad největšie,
jenž bieše ze všech najmenšie.

50 Takť umějí falšovati,
dobrymi lidmi klamati.
Nebožátka, ostavte se,
dlúhého hřebľa zbavte se:
pro jediné dlúhé hřeblo
musí tvá duše jíti u peklo.

4: ačkoli mají slušný majetek, ačkoli mohou být slušně živi – 6 *probude* prospěje – 11 *dá trh rovný* dá rovnou míru – 14 *vystaviti* naměřiti (tak, aby měl ...) – 16 *nevěru* faleš – 24 *jinde* jinak – 29 *dvorně* pěkně (iron.) – 30 *řiedkýť se toho domní* málokdo na to pomyslí – 34 *nerovně* nespravedlivě – 35 *vyspa* vysypav – 36 *ospe* obsype – 41 *hřeblo* hrábě, hrabadla – 45 *neusada* neustav – 51 *ostavte se* zanechejte toho

O LAZEBNÍCIECH

Lazebníci, ti jsou správní,
u svých peněz velmi stravni;
chce se vešdy dobře jmieti,
mezi dobrými seděti,
5 bohatým se rovnajíce,
podlé nich píce, jědúce;
nemóž jmu tak brzo příti,
až musí všechno propíti.

10 Ti se horníkóm vrovnejí,
ješto zlata mnoho jmají.
Horník tento obyčej jmá:
kehdyžto peněz drahně jmá,
nechceť nikdy utrpěti,
15 musie dobrú stravu jmieti;
byť věděl, žeť jmu žebrati,
zajtra se s dětmi přeč bráti,
na toť se nerozpomíná,
musít vždy býti pln vína.
20 Řiedkýť se na to rozmyslí,
die: „Zajtra mě bóh omyslí.“
Ti jsou najsprávnějši l'udie,
že na lidech nic nelúdie.

Těž jáz pravi lazebníkóm,
přirovnaji jě k horníkóm,
25 že jsú také správní l'udie,
na lidech zle nic nelúdie,
obchodie sě po řemesle,
na tomť velmi nečinie zle.
Však by jediného nechal,
30 by sě velmi neopíjal;
a druhého sě varoval,
aby proto bit nebýval.
Když zlu břitvú koho holí,
často velmi po něm bolí
35 a častot učiní hóře,
žeť tě chvátajě uřěže.
Druhéhoť sě rád dopúšćie:
když komu krev z rukú púšćie,
žeť sě žíly rád chybuje;
40 řiedkýť jmu z toho děkuje.
Učiníť člověku bolest,
a to jeho hrozná nečest.

Co by to škodilo komu,
bych jáz sě přimluvil k tomu,
45 aby právo nalezeno
bylo naň i ustaveno:
když by koho hole uřězal,
by jmu ten dobrý políček dal?
Druhé bych chtěl vymyslití,
50 to bych jmu chtěl naplniti:
když by mi žíly chybil,
bych jmu pěstí zuby vybil;
snadť by púšćal rozhlédajě,
věčší na tě péci jmajě.

2 *stravný* kdo hodně stráví, spotřebuje – 6 *piće* pijíce – 7 *příti* odpírati – 12 *kehdyžo*
když – 19 *řiedkýť* málokdo – 20 *omyslí* obmyslí, vzpomene si – 27 *obchodie sě po řemesle*
zaměstnávají se řemeslem

ŘEZNÍK

Řezník sě takto obchodí,
dobrým lidem často škodí:
když běží po vsi volajě,
na prodajné bravy ptajě,

5 budeť kupovati bravy,
 chtě z nich utěžeti stravy.
 Když ho uzří dobyčátko,
 užesneť se nebožátko,
 neb jmá řezník rucě račiej:
10 když on dobyčátko zmácie,
 nelžet se jmu popraviti,
 musít vždy churavo býti.
 A tu líb kup líb nekupí,
 jižť bez škody neotstúpí,
15 vždyť škodu učiní tomu,
 kdyžtoť bravy mácie komu.

 Druhút jmá nevěru v sobě,
 tuť chci vypraviti tobě:
 ktož dobytek na trh vodí,
20 sedlákóm rád na tom škodí,
 budeť s ním lidmě tržiti,
 bráně každému kúpiti;
 v tom mu činí mnoho nůžě,
 žeť jemu všě kupcě zapúzie,
25 až utrží po svéj vóli,
 jakžto jemu líbo koli.

 Třetiet jáz vědě do něho:
 ktož masa kúpí u něho,
 že jmu prodává kozinu
30 za nejlepší skopcěvinu,
 a častokrát býkovinu
 za nejlepší hovědinu.

 Čtvrtéhoť se rád přijímá:
 kdyžtoť jest najvěčšie zima,
35 budeť vodú oblévati
 maso, rožny rozpierati,
 aby jemu zmrzli v noci
 hovědina i ti skopci.
 Takt po jeho vóli bude,
40 tři čiesti jemu ho přibude;
 mnohoť lidu oklamává,
 když on to maso prodává.

Takt jsou nevěrní řezníci,
 horšit jsou nežli vězníci.
 45 Vězník nemož tak zlý býti:
 když se udá kde v dvór vníti,
 vždyt poščeká prvé na tě,
 chtě se přihrabati k patě;
 a když j máš dřevo při sobě,
 50 tuť se nestane ničs tobě.
 Ale řezníka nezbudeš,
 když masa jeho kupuješ;
 musíš dobře chytrý býti,
 by ho mohl bez škody zbyti.
 55 Protož jáz pravím řezníkom,
 jich panošiem jelitníkom,
 což na lidech zle dobudú,
 že pro to pekla nezbudú,
 ač se toho neostavie
 60 za svého života sdravie.

1 *obchodí se* zaměstnává se – 4 *bravy* dobytek – 6 *utěžeti* získati; *strava* náklad, vynaložené peníze, strava – 9 *rucě račiej* (duál) ruce jako račí klepeta – 10 *zmácie* ohmatá – 11: nemůže se spraviti, vykrmiti (= je dobré jen na zabiti) – 13 *lib . . lib* buď . . buď – 14 *neotstúpi* neodejde, neodstoupí – 16 *mácie* ohmatává – 17 *nevěra* faleš, nepoctivost – 21 *lidmě* (adv.) před lidmi, na oko, klamně; *tržiti* kupčiti – 23 *núžě* škoda – 33 *přijímá se* přidržuje se – 36 *rožny rozpierati* roztahovati na rožně – 44 *věžník* hlídací pes – 51 *nezbudeš* nezbavíš se, neujdeš mu – 54 *by mohl* abys mohl; *zbyti* zbaviti se – 56 *panošiem jelitníkom* pomocníkům dělajícím jelita – 57 *dobudú* získají – 58 *nezbudú pekla* neujdou peklu – 59: jestliže toho nenechají

(PEKAŘ)

Pekař na duši nepomní;
 řiedký se naň toho domní
 jeho zlostí, což j má v sobě,
 ježto jáz vypravím tobě.
 5 Když on chce chleba napéci,
 takto bude ženě říci:
 „Ženo, když pójdeš na město,
 dobudeš mi kvasnic v těsto,
 ažť múky napytluji
 10 a kvas v dieži přihotuji.“
 Tuť jmu žena kvasnic přimčě,
 dobyvši jich pod kraj hrncě;

- a když těsto upravichu,
hrnec kvasnic v ně nalichu,
15 umiesivše jidu k stolu,
chtiece obědvati spolu.
Žena pomeškavši vecě:
„Muži, těsto kynúti nechce;
musí více kvasnic býti,
20 tož bude těsto kynúti.“
A když po kvasnicě běžě,
přinesši i nali puol diežě.
Po obědě pec zapálichu,
k válení sě pripravichu.
25 Ona vecě: „Muži, věz to,
když budeš váleti těsto,
by toho nezapomínal,
žes tři krošě za mieru dal;
padesát koláčiev z toho
30 naválěš, nebudeť mnoho.
Jmáš v těstě kvasnic třetinu,
tiem vybereš vši jistinu
a jinět v zisku ostane,
což koli potom ostane.“
35 Když těch koláčiev napeku,
hned jě na město povleku;
ktož přijde kupovat k němu,
pekař bude řeci jemu:
„Podte sěm ke mně, ktož ráčí,
40 zdeť jsú najvěčší koláči,
slaní, dobřě upečení
i na všem dobřě udění.“
Desětkrát jím vrže vzhóru
řka: „Viz, kakt jmá pečenú kóru.“
45 A ktož těch koláčiev kúpí,
každý na své hoře vzúpí.
Nejeden sprostný sedláček
kúpí za halěť koláček,
nevěda jeho nevěry;
50 uzří v něm přehrozně diery,
překrojě jej na dvě čiesti,
až by veň vložil tři pěsti.

Takť pekař sbožie dobývá,
 žeť své koláčě nadýmá.
 55 Věz to, pekaři všeliký,
 že jmáš z toho hřiech veliký;
 pro ty hubené kvasnicě
 jsi otlúčen božieho líčě.
 Pakli viac toho ostaneš,
 60 tehdy se jemu dostaneš,
 s nímž v nebesiech přěbývajě
 budeš se věčně radujě.

1 *na duši nepomní* nepomyslí na duši – 3 *zlost* zlý skutek – 8 *dobudeš* (*kvasnic*)
 opatříš – 9 *napytluji* prosiji – 11 *přimčě* (od *přimčieti*) přidala – 27 *by* abys – 28 *miera*
 měřice (dutá míra) – 32 *jistina* kapitál vložený do obchodu – 42 *uděnt* udělaní – 51 *čiesti*
 části – 57 *hubený* mizerný – 58 *otlúčen* odloučen, vzdálen – 59 *ostaneš* zanecháš

O LIŠCĚ A O ČBÁNU

Mezi satiru o konšelích a satiru o kovářích je v Hradeckém rukopise vsunuta bajka *O liščě a o čbánu*. Toto vsunutí mezi satiry je jistě jen nahodilé, neboť se jím porušuje organické seřazení satir o řemeslnících. Bajka se vyskytuje také v prozaické formě, ve sbírkách kázání (viz zde při exemplech str. 592) jako vysvětlení vzniku přísloví „Dosti té hry!“ Lze se domnívat, že ji básník (nedá se říci, zda je to týž básník, který složil satiry) mohl znát také odtud, nejde-li o látku lidovou.

Liška jednu běhající,
 jiesti sobě hledající,
 uběže do jedněch pústek,
 ano v nich jediný chrústek.
 5 Vecě: „Pověz mi to, chrúste,
 čie jsou toto chyšě pustě?“
 On jieť tako odpovědě
 řka: „Jázt sám nevědě;
 10 teprv sem jedno přišel sěm,
 nejmám nice činiti s tiem.“
 Liška počě se točiti,
 by mohla co uhoniti.
 Točivši se sěmo i tam
 i uběže k pustým kamnám.
 15 A když se v niestěji vtoči,
 inhed v kamnách čbána zoči.

Vecě: „Dobrý večer, čbáne!
 Kak se jmáš, mój milý pane?“